

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

7. De diuisione Iustitiæ in commutatiuam & distributiua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Similiter qui attentius orat quam deberet, non mouetur ex præcepto de orando, nisi quatenus non constat ipsi, quæ attentio determinata requiritur: sed si constat minorem attentionem, quam adhibet sufficere, mouetur ad maiorem, quatenus maior est, vel ad conformandum se magis voluntati præcipientis, cui placet maior attentio, quod etiam spectat ad obedientiam, nec enim hæc solum respicit præceptum superioris; vel ex alio motiuo religionis, aut charitatis, aut alterius virtutis; quod etiam dicendum de maiori duratione prolationis.

28. *Ad rationem autem à priori ipsius iam dixi, non posse intendi solutionem debiti, quod cognoscitur certo extinctum, nec consequenter ad hoc applicari posse secundam solutionem quamuis ex se esset apta, sicut nec potest Medicus sanitatem iam acquisitam certo & absque illo dubio, intendere, aut ad eam procurandam applicare remedium, quod esset aptum ex se, casu quo non esset acquisita, & si id faceret imprudentissime se gereret: & qui audit secundam Missam, non facit quod est præceptum, quia illa non est præcepta, & si faceret etiam quod est præceptum, non certe nisi materialiter, nec satisfaceret etiam consequenter præcepto nisi materialiter, quæ satisfactio non facit ad rem. Et sic etiam, qui secundo soluere debuit, non satisfaceret nisi materialiter; quia non mouetur ex intentione satisfaciendi, ut dixi; & quamuis per satisfactionem hanc materiale posset eximere se à molestia creditoris, hoc non est quia illa satisfactio erat formalis; sed quia illa ipsa materialis sufficit creditori, & iudicibus, qui non debent curare de intentione, aut motiuo satisfaciendi, sed de ipsa materiali satisfactione.*

29. *Ad confirmationem Respondeo posse quidem quemvis plures se obligare ad idem, quia prima non impedit secundam, nec tollit rationem formalem, ob quam quis moueri posset ad secundam, & idem est de creditore qui potest plures condonare, quamuis non dubitem quin debeat habere, ut prudenter agat, alium finem, quam condonandi, nimirum ut satisfaciatur magis ei, cui condonat, & ut magis determinet se ad non exigendum debitum, vel aliquem alium similem finem. Sed quod dicit hic Author de Deo plures condonante idem peccatum, quod quis iterato confitetur, non videtur recte dici: neque enim id mihi verisimile apparet, quia secunda condonatio omnino frustranea est, & consequenter non est ascribenda Deo; nec Sacerdos etiam absolvens ab illis, absoluit absolute ex suppositione quod sint ante dimissa ac ablata, sed in illa absolutione eius inuoluitur conditio implicite, si scilicet habet penitens peccata, à quibus absolui possit: absolute vero confert ipsi augmentum gratiæ.*

Ex descriptione vero iustitiæ à me tradita facile colligi potest inter quos homines iustitia intercedere possit, & in quibus bonis potest enim inter quoscumque qui habent bona aliqua particularia, de quibus alij non possunt, iis inuitis, disponere, in illis bonis intercedere iustitia; & hinc quia pater habet aliqua bona, de quibus nequit disponere filius, quin obligetur ad restitutionem, & similiter filius habet etiam aliqua bona, de quibus nequit disponere pater, ut famam & bona castrensia, propterea inter Patrem & filium in his bonis potest intercedere iustitia, & idem est de Domino ac seruo: quænam autem sint huiusmodi bona Patris ac filij, Domini ac serui dependet vel ex ordinatione legum ac consuetudine, quæ possunt esse diuersa pro diuersis nationibus; vel ex natura rei, ad quam videtur spectare fama, honor, ac vita.

QVÆSTIO VII.

De diuisione iustitiæ in commutatiuam ac distributiua.

30. *Q*uid iustitia commutatiua & distributiua. Celebris est hæc diuisio in commutatiuam iustitiam, quæ spectat æqualitatem seruare in commutationibus & contractibus; & distributiua, cuius est commoda & onera communia inter partes communitatis

iuxta cuiusque qualitatem distribuere; & ex his ipsis numeribus, cur his nominibus appellentur facile patet: ut autem vtriusque iustitiæ natura melius appareat, sit

CONCLUSIO I.

Iustitia distributiua non ita respicit in quolibet actu suo plures, ut res danda debeat inter eos partiri: nec ita etiam distribuere, ut exercens actum eius semper debeat actu de pluribus cogitare. Hæc est in re conformis Suariorum de iustitia sec. 7. & quolibet quamuis Lugo hic d. p. 1. num. 43. oppositam sententiam asserit communiorem & veriorum; reuera tamen non ita mihi videtur, nec credo in re ipsa posse esse controuersiam.

Probat autem prima pars, exemplo vulgari, quia conferens vnum beneficium, aut dignitatem vacantem, merenti, exerceret iustitiæ distributiua; actum, nec partitur beneficium; quod autem dicit Lugo per accidens esse quod non diuidatur, quia est indiuisibilis, non tollit difficultatem, quia eodem modo posset dici, quod quando diuiditur res, id etiam per accidens sit ad iustitiam, quia res est diuisibilis. & prorsus tam per se respicit iustitia collationem vnius beneficii vni, quam partitionem plurium in plures. Deinde etiam iustitiæ distributiua est duo quodque beneficia vni tantum, merenti tamen, conferre; & tamen tum non est per accidens, quod non diuidatur id, quod datur, quia indiuisibile est, cum sit omnino indiuisibile, per quod manifeste patet non sufficere responsum huius Authoris, præterquam quod absque fundamento sufficienti sit data.

31. *Probat autem secunda pars eodem exemplo: quia conferens beneficium vacans vni tantum illud petenti & merenti, etiam si nihil cogitaret de aliis, exercet actum iustitiæ distributiua; & gratis asseritur à Lugo, quod conferatur tum non petentibus, cum ut dixi posset fieri, quod nec cogitur quidem de illis; nec videtur verum quod subiungit, non petentes, seu non concurrentes non habere tantum dignitatem ac meritum quantum vnus ille qui concurrat, posset enim fieri quod longe maiorem dignitatem ac meritum haberent; imo posset fieri quod ob hoc ipsum quod non peterent, nec concurrerent, maioris meriti ac dignitatis ceteris paribus aestimari deberent, & certe alias male conferretur beneficia ac dignitates non petentibus, quando aliqui ea peterent, qui etiam digni essent, quod nescio an vllus recte dixerit. Sed ponamus casum quod cui incumbit conferre beneficium, conferat aliquod beneficium vacans alicui digno non petenti, certe tum non præfertur aliis ratione petitionis supponitur enim quod ipsum non petat, & tamen collatio est actus iustitiæ distributiua.*

Nec fundamentum Lugo petitum ex nomine huius iustitiæ, quasi scilicet distribuere importaret plures multum vget: nam quamuis id concedatur, non tamen inde sequitur quod in quolibet actu respiciantur plures, aut fiat partitio rei collata; sed sufficit ad rigorem istius nominis, quod iustitia habitualis inclinet ad distribuenda bona inter plures, quando id debet fieri, & quod quemadmodum inclinatur ad dandum vnum, aut plura beneficia omni vni merenti, ita inclinaret ad dandum alterum alteri si actum merenti.

Hinc autem sequitur quod non respiciat iustitia hæc Differentiam semper proportionem geometricam, illam enim non respicit in casu assertionis præmissæ. Potest tamen dici quod illam respiciat, quia ex se inclinatur ad talem proportionem seruandam in distributionibus beneficiorum ac onerum, iuxta qualitates membrorum reip. quando debent sic distribui.

32. *Vbi cum Authoribus communiter aduerto differentiam inter proportionem geometricam, & Arithmetica. Proportio enim Arithmetica est æqualitas inter duas res, qualis est inter debitum centum scutorum & solutionem tot scutorum; & quia iustitia commutatiua debet absolute conferre alteri, quantum est ipsius; & nisi conferat tantum, non satisfacit debito alterius; propterea dicitur respicere proportionem arithmetica,*

& tribuere quod suum est cuique secundum illam proportionem.

Proportio vero geometrica est æqualitas aut correspondentiæ inter duas proportionēs, verbi gratia, si pecunia aliqua sit distribuenda inter aliquos habentes inæqualia merita iuxta quantitatem vniuscuiusque meritorum, & superponatur vnus ex ipsis habere meritum vt quinque, alius vt quatuor, tertius vt duo, seruabitur proportio geometrica, si correspondeat proportio, quæ est in re distributa inter ipsos, proportioni quæ est inter merita ipsorum, vt fieret si quod daretur habenti meritum vt quatuor, duobus gradibus excederet id quod daretur habenti meritum vt duo & quod daretur habenti meritum vt quinque, excederet vno gradu illud, quod daretur habenti merita vt quatuor, quia vero iustitia distributiva inclinatur ad distribuenda bona communia hoc modo, propterea dicitur respicere proportionem geometricam.

Secundū iustitiam distributivam non debet quis dare quantum meretur quis absolute, sed sufficit quod det cum huiusmodi proportionem partem rei distribuendæ: nam posset fieri quod ex tribus militibus vnus mereretur seu dignus esset præmio centū scutorum, & quod alius non mereretur nisi quinquaginta, & tamen si triginta scuta essent tantum distribuenda satisfaceret iustitiæ distributivæ, si viginti darentur magis merenti & decem alteri, nam sic seruaretur proportio geometrica, quia quemadmodum meritum ipsius excedit duplo meritum alterius: ita etiam & præmium tantum excedit. Sed quauis hæc proportio debeat quantumque respici in distributione plurium rerum inter plures, non tamen semper: nam si duo beneficia vnum mille scutorum, alterum quingentorum, conferenda essent duobus, quorum vnus haberet meritum vt quinque & alter vt quatuor, hæc satisfaceret iustitiæ distributivæ conferendo maius beneficium digniori & minus minus digno, & tamen non esset talis proportio inter duo beneficia, qualis esset inter merita, cum vnum beneficium plus excederet alterum quam meritum vnus meritum alterius; imo si essent æqualia illa beneficia satisfaceret iustitiæ distribuendo illa inter duos illos, nec tamen esset vlllo modo proportio talis inter beneficia, qualis esset inter merita. Itaque eatenus respicit proportionem geometricam iustitia distributiva, quantum tenet, quando res distribuenda est capax distributionis secundum proportionem ad merita & qualitates aliorum, ita fiat; & quando non, sed potest tamen fieri vt dignior dignius accipiat præmium siue cum proportionem excessus sui meriti ad meritum alterius siue non, id etiam fiat. Quod si nec hoc etiam fieri possit, vt si duo beneficia æqualia vacent & conferantur duobus dignis, sed quorum vnus dignior est altero, satisfiet iustitiæ.

An iustitia commutativa obseruet aliquando proportionem geometricam. Negat Vasq. & Turrianus, alserit Suarez & Lugo, & fundamentum horum est quod quando aliquis ob contractum debet multis nec potest integre omnibus satisfacere, tum debet ex commutativa satisfacere cuilibet aliquid iuxta proportionem geometricam ad debitum maius & minus vniuscuiusque: & si illiter ex eadem iustitia ob contractum Societatis debet lucrum diuidi inter socios per partes inæquales: & quia aduersarii respondent in his casibus obligatione oriuntur ex vtraque iustitia, contra vrget Lugo, quod inde sequitur, quod soluens inæqualiter in casu præmisso teneretur confiteri illam circumstantiam, nec sufficienter confiteretur dicendo quod non soluerit creditori quantum debebat, sed deberet addere, quod alteri creditori plus dedit quam debebat.

At hæc certe impugatio non vrget, nam in primis sicut quauis ex iustitia tantum commutativa, vt vult Lugo teneretur quis ad proportionem tenendam in solutione, in casu præmisso, tamen si daret vni plus quam deberet, non teneretur illam circumstantiam confiteri, sed sufficeret dicere, quod non dedit vni creditori quantum debebat & poterat: ergo similiter quauis illa obligatio proueniret ex iustitia distributiva non deberet illam circumstantiam confiteri: quod si oriente obligatione ex iustitia distributiva deberet quis illam confiteri: idem dicendum si oriretur ex commutativa.

absolute vero non debet exprimi illa circumstantia, siue ex vna, siue ex altera iustitia proueniat obligatio illa, quia in dando plus vni, quam deberetur, non est malitia vlla, sicut nec si donaretur illi, nisi quatenus impediret tantum solui alteri quantum deberet solui ipsi; unde quis confitendo quod non soluerit alteri quantum debebat, sufficienter explicat peccatum suum, & perinde prorsus est quod dederit alteri plusquam debuit, aut quod nihil dederit ipsi.

Quod confirmatur, quia si quis gratis & liberaliter vel ex misericordia daret aliquam elemosynam alteri cum tantum deberet soluere creditori, non deberet significare in confessione aliud quam quod non soluerit creditori tantum quantum debuit: nec esset necessarium dicere, quod dederit illud pauperi, ergo idem dicendum in casu præmisso.

Ad quæsitum principale autem existimo obligationem illam oriri ex iustitia commutativa, & hanc consequenter nonnunquam ob eruire proportionem geometricam; quia in in casibus præmissis obseruari debet illa proportio, & quod obligatio proueniat ex commutativa patet, quia quod soluitur creditori bus & sociis est ipsorum, & nisi detur illis obligatio restitutionis remanet, quod autem datur ex iustitia distributiva non est illorum quibus datur, nec manet obligatio restituendi. Quod vero ad praxim attinet perinde prorsus est ex qua iustitia proueniat illa obligatio, sufficit enim cognoscere quod sit illa obligatio & quod non obliuiscens illam teneatur ad restitutionem.

15 Dico secundo, iustitia distributiva distinguitur specie à commutativa. Hæc est communis & probatur quia, vt paulo ante dixi, quod debetur ex iustitia commutativa inducit obligationem restitutionis, quod vero debetur ex altera non inducit, quod sane est signum diuersitatis maximæ ac specificæ inter vtramque iustitiam.

Deinde quod debetur alicui ex commutativa debetur absolute, & sine respectu ad alios, & si quando, vt in casibus præmissis, respici debent alij, per hoc non fit quod magis, aut minus debeatur illi, licet faceret quod minus hic & nunc solui deberet ipsi: nam quando quis debet centum scuta vni creditori, & tot alteri, nec potest soluere nisi centum, & vterque creditor æque indiget solutione, eamque vrget, non debet soluere vni nisi quinquaginta & alia quinquaginta alteri, sed tamen hinc non fit quin vtrique plus absolute debeat, & teneatur postea cum poterit, quod defuit, soluere.

Sed quod debetur ex iustitia distributiva non debetur absolute sine comparatione ad alios, unde quauis aliquis esset valde dignus beneficio, quandoque tamen non deberet conferri ipsi, quando scilicet adesset dignior ipso, & quandoque deberet, quando non adesset dignior.

36 Et si quæras an vtraque iustitia conueniat vniuersi in ratione iustitiæ vt sic superius à me descriptæ?

Respondeo mihi videri quæstionem esse de nomine & dependere ab eo quod intelligitur per ly suum in illa descriptione positum, nam si intelligitur illud quod absolute est ipsius, ita vt debeat restitui si auferatur, non conueniet iustitiæ distributivæ, nec hæc consequenter erit species aut pars subiectiua eius, sed erit tantum pars potestatiua ipsius sicut cæteræ virtutes, quæ respiciunt alterum; si vero capiatur per ly suum illud vel quod est ipsius, vel ad quod habet titulum illum, ob quem debet fieri ipsius, qui exigitur ad distributionem bonorum communium, erit pars subiectiua & species istius iustitiæ, & prorsus perinde est ad praxim quid dicatur.

Quæres primo, an iustitia legalis sit coincidens cum his iustitiis, aut species iustitiæ vt sic superius definitæ?

Respondet hoc etiam dependere ab eo quod intelligitur per iustitiam legalem, nam aliqui intelligunt per eam coincidere collationem omnium virtutum respicientium alterum, & dant.

Distributiva dicitur a commutativa. Hæc est communis & probatur quia, vt paulo ante dixi, quod debetur ex iustitia commutativa inducit obligationem restitutionis, quod vero debetur ex altera non inducit, quod sane est signum diuersitatis maximæ ac specificæ inter vtramque iustitiam.

An eadem conueniant vniuersi.

An cum iustitia legali coincidet.

fic non esset vna specie virtus. Alij putant per eam intelligi illam virtutem, qua aliquis procurat bonum commune vt patriam verbi gratia aut Rempublicam aut communitatem, cuius est membrum, & in hoc sensu si capiatur pro virtute qua inclinat ad non auferendum aliquod bonum, quod spectat ad communitatem, erit Iustitia commutativa; si ad conferendum aliquod bonum communitati quod non est communitati, erit virtus particularis distincta speciei à commutativa & distributiva, nec erit species Iustitiæ superius descriptæ.

An vindicativa 37 *Quæres secundo.* An Iustitia vindicativa, qua puniuntur rei iuxta proportionem delictorum sit species Iustitiæ superius descriptæ aut coincidens cum commutativa, aut distributiva.

Dicendum ad hoc, quando pactum expressum vel implicitum initur à Rep. cum iudicibus de puniendis reis cum proportionem ad delicta, eos ex Iustitia commutativa teneri ad eos sic puniendos, quia est bonum Reip. quod sic puniuntur, & eodem modo teneri possunt, quibus ea cura commissæ est ad diuidenda bona communia iuxta qualitatem meritorum, quando potest commode fieri: ac si non interueniat tale pactum, sed id ipsis relinquatur iuxta suum arbitrium, tum spectabit ad Iustitiam distributivam Quoad priuatos autem qui petunt vindictam, si ex affectu huius vel illius Iustitiæ, id petunt, exercebunt actum Iustitiæ talis conformiter: & hinc patet quomodo hæc Iustitia sit species Iustitiæ vt sic, iuxta resolutionem datam de Iustitiæ distributiva.

Quid est dominium 38 *Quæres tertio,* quid sit dominium: quia Iustitia vt sic, vel saltem commutativa, inclinat ad reddendum illud cuique quod suum est, seu cuius est Dominus, aliquid breuiter de dominio hic dicendum. Vbi notant Authores communiter duplex esse dominium, vnum iurisdictionis, quæ est potestas gubernandi subditos, consistens potissimum in præcipiendo, prohibendo, permittendo, iudicando, præmiando & puniendo: alterum proprietatis quod est illud quod facit ad propositum, & est potestas quam habet quis ad disponendum de re ex eo, quod vel ex natura rei vel legibus, aut consuetudine, sit ipsius ita, vt possit talem potestatem tribuere alteri, nisi aliunde impeditur, & non ex eo quod non sit Dominus, aut quod faceret iniuriam vlli alteri si tribueret, sed ob defectum aliquarum circumstantiarum, quæ ex legibus requiri possunt: nam hinc quauis esset Dominus non posset alienare, vt si esset pupillus aut prodigus.

Queritur autem circa hoc, an in eodem instanti, quo quis donat rem alicui, seu transfert dominium eius in alium, vtique tam qui donat, quam cui donatur, sit Dominus eius; qua de re subtilissime discurret Lugo hic disput. sec. de Iustitia numero 10. & disput. de Incarnatione sec.

An donans & cui donatur 39 Sed ni fallor res ipsa declarari potest breuiter & facile. Itaque certum est eum, qui donat pro aliquo instanti, absolute & simpliciter pro illo instanti potuisse donare, alias non donaret, & etiam quia libere donat absolute & simpliciter potuit non donare, licet in sensu composito donationis non potuit non donare, præterea non minus certum est quod, quemadmodum potuit non dare, licet de facto donauerit, eum etiam posse rem illam conuertere in alios quoscunque vsus, in quos posset ipsam conuertere casu, quo non donauit; nec de hoc potest esse vlla controuersia; vnde si ille dicendus est Dominus rei absolute & simpliciter, & quidem dominio formali pro aliquo instanti, qui absolute & simpliciter potest rem donare, aut conuertere in quoscunque voluerit vsus pro illo instanti, negari non potest, quin qui donat sit simpliciter Dominus, etiam dominio formali pro illo ipso instanti, quo donat; & quia pro eodem instanti ex suppositione quod alter, cui sit donatio, cognoscat donationem, potest etiam donare rem & conuertere rem donatam in suos vsus, si hoc sufficiat vt sit dominus, clarum est illum etiam esse Dominum formaliter, & consequenter vtrumque, sed cum hoc tamen discrimine, quod cui sit donatio non sit Dominus, nec possit disponere de re, nisi cum dependentia à voluntate donantis, ille

vero sit Dominus absolute sine dependentia à voluntate alterius: nec est prorsus vlla difficultas, aut inconuenientia, quod vterque sit Dominus hoc modo supposito, vt dixi, quod donatarius pro eodem instanti pro quo sit donatio, cognoscat & acceptet donationem & possit etiam pro eodem instanti disponere de re donata, licet donans magis absolute diceretur Dominus.

At si ad dominium formale pro aliquo instanti requiratur, quod non sit positum impedimentum siue à se, siue ab alio, quo minus eo etiam supposito ipse non possit disponere de re, alius vero possit, certe in instanti quo donat ex suppositione donationis non erit Dominus, sed alter solus erit Dominus formaliter, nec etiam est inconueniens quod ita dicatur.

Dices nisi esset Dominus pro illo instanti non posset transferre Dominium, nam illamet translatio domini est actus domini conuenitque potestati, quam donans habet ad donandum, descriptio domini.

Respondeo capiendo dominium formale in sensu iam explicato negando antecedens; nam sufficit quod fuerit Dominus antecederet, & quod esset etiam tum Dominus nisi ipsemet posuisset impedimentum; nec potestati quam habet ad transferendum dominium conuenit descriptio domini, quia potestas, cui conuenit descriptio illa, est potestas sine impedimento tollente dominium pro tempore, aut instante sequenti: talis autem ille non habet quia tum transtulit dominium. In quo non scio quomodo posset esse alia questio quam de mero nomine.

40 Si vero velimus rem hanc exactius examinare, estimarem rectius longe dici quod, qui transfert Dominium, sit verus Dominus pro instanti, quo transfert dominium, quia tum disposuit de re prout ipse placuit, & potuit ita disponere; At cui transfert dominium, non est Dominus rei pro illo ipso instanti, sed pro tempore sequenti immediate; neque ipse potest transferre dominium pro illo instanti ita, vt pro illo alter deueniat Dominus; sed quemadmodum, qui dicit *propino tibi*, licet verbum illud sit presentis temporis, non tamen significat, quod bibat pro illo tempore, quo profert illud verbum, quia non potest simul loqui & bibere, sed pro tempore sequenti prolationem verborum, & quando Sacerdos dicit: *Hoc est corpus meum*, non significat quod sit corpus Christi pro tempore quo dicit *hoc est*, sed pro ultimo instanti prolationis verborum: ita qui dicit: *transfero in te Dominium huius rei* non vult digere, si rationabiliter procedat, quod transferat pro illo tempore dominium ita, vt pro illo tempore alter habeat dominium, sed sensus est quod pro ultimo instanti prolationis illorum verborum alter deueniat Dominus mediante translatione illa ante facta.

In cuius confirmationem addo vnum hominem non posse rem suam facere alterum Dominum, nisi alter acceptet dominium; vnde ad hoc vt faciat alterum Dominum, debet habere potestatem ad hoc faciendum, deinde debet velle id facere; præterea debet significare suam voluntatem, & ulterius debet alter cognita illa voluntate eam acceptare vel positue, vel negatiue non contradicendo. Hinc autem patet, quod quamuis quis in instanti velit transferre dominium, alter in eodem instanti non sit Dominus, quia requiritur significatio voluntatis quæ nequit fieri in eodem instanti inter homines (non ago de Angelis) sed requiritur tempus, post quod tempus sequitur acceptatio alterius, quæ posita sit donatarius Dominus tantum, & non ante, vnde manifestum videtur quod vterque non sit Dominus pro eodem instanti; quod si non requireretur acceptatio, sed aliquis posset fieri Dominus etiam iniunctis, adhuc requireretur significatio voluntatis donantis, & donatarius non fieret Dominus nisi in ultimo instanti in quo compleretur significatio, vnde tum etiam æque clarum est quod donatarius non sit Dominus pro eodem instanti, pro quo donans est Dominus.

Et si denique non requireretur significatio, sed Dominium transferretur per actum voluntatis interu. adhuc vt supra dixi, donatarius non esset Dominus pro illo instanti, sed pro tempore sequenti, licet ipsa donatio seu actus quo mediante fieret Dominus, esset pro illo instanti.

41 Ex hac autem facilitate, si fallor, doctrina liquet, non recte dici à Lugo num. 10. non esse difficultatem de donatario, quin in instanti, in quo fit donatio, sit Dominus quia datur cum liber verbi gratia, & ipse accipit, accipere autem est habere aliquid in bonis suis, quod prius non habebat; unde si venditor tunc destrueret librum, peccaret contra iustitiam adversus emptorem, qui tunc est vere Dominus, quod à pari, inquit, constat in coniuge qui eodè instanti quo præstat consensum, & perficit Matrimonium dat Dominium corporis alteri coniugi, atque ideo consensus internus, quem tunc haberet de fornicatione cum alia haberet malitiam adulterij & iniustitiæ contra uxorem.

At certe si loquamur de instanti, quo fit donatio interina, quæ sola est, quæ magis fieri potest in instanti, tantum abest ut non sit difficultas quin pro eodem donatarius sit Dominus; ut potius certum sit ex præmissis quod non sit Dominus, neque per eam donatarius accipit librum aut aliquid, quod ante non habuit: lubens omitto quomodo hic author explicat acceptionem, quia quamvis explicatio non videatur congrua, tamen id parum facit ad rem: si vero loquamur de donatione externa siue reali per physicam traditionem libri, siue verbali per significationem voluntatis internæ, illa fit in tempore & non instanti, neque donatarius fit Dominus ante prolationem verborum; post vero illam prolationem, donans non est Dominus; neque donans potest comburere librum pro instanti aut tempore quo donat, quia donatio talis & combustio sunt incompossibilia. Quod etiam addit de coniuge non iuvat, quia coniux non tradit corpus ita, ut sit maritus per consensum internum, sed per illum externe significationis, significatio autem hæc externa fit in tempore, & in ultimo instanti eius quando non est amplius in potestate coniugis supposito consensu significationis mulieris; ille d. venit maritus, nec est amplius in potestate sua; unde si in eodem instanti ultimo significationis, aut postea vellet peccare cum altera, committeret interne adulterium & faceret iniuriam, ante vero i. lud instans dum proferret verba, si haberet voluntatem peccandi cum altera, si voluntas esset peccandi illo ipso tempore quo proferret verba, non committeret adulterium, si vero esset voluntas peccandi post prolata verba, committeret, eo modo quo, si quis solutus haberet voluntatem peccandi cum aliqua, non obstante quod esset maritatus peccaret peccato adulterij interno. In quo non video ullam difficultatem.

An vsus rerum vnico a-
ctu con-
sumpti-
bilibium
distingua-
tur à do-
minio.

42 Ad hæc addere placet, quasi per accidens aliquid de vsu rerum quæ vnico vsu consumi possunt, ut est cibus & potus ac etiam pecunia quæ vnica permutatione consumi potest sic, ut non sit vterius permutationis, nec eius qui permutationem concessit, an scilicet distinguatur à dominio. Quamvis autem circa hoc olim gravis fuerit controuersia occasione pauperatis, quam nos Franciscani profitemur, quæ à nobis Dominium omnium plane rerum excludit, neque enim iuxta nostram regulam possidere possumus tanquam Domini, domum aut locum, aut ullam omnino rem, siue in communi siue in particulari, absque privilegio vel dispensatione, cum alij Religiosi communiter possunt habere bona aliqua in communi; tamen mirum est, de re facili potuisse vnquam dubitari. Et cum Lugo supra num. 43. teneat nostram & communio sententiam, nempe vsum huiusmodi distinguui posse à dominio earundem, offendere merito posset quod in eadè sectione non semel asserat Fratres Minores dicere se habere huiusmodi rerum vsum sine dominio; eo enim loquendi modo denotatur eum an ita sit dubitasse, sicut qui assereret ipsummet dicere se esse Cardinalem, quæ sane dignitate dignissimus est, eo ipso videretur insinuare, quod de rei veritate dubitaret. Sed cum hoc non quadret in tati Prælati doctrinæ ac modestiæ, alio aliquo modo interpretandus venit. Verum quia hoc parui est momenti pro resolutione dubij propositi dico cum communio sententia, vsu talē distinguui posse à dominio & de facto apud nos distinguui. Probatur manifeste prima pars, quia si quis, ut bene posset, huiusmodi rerum vsum concederet alicui, sed ita tamen dependenter à sua voluntate ut posset ipsum reuocare semper, antequam res consumere-

tur, certe ipsemet esset ante consumptionem semper Dominus, & alius nulla ratione talis censeri posset; ergo vsus huiusmodi rerum potest distinguui à dominio.

Confirmatur exemplis communiter adductis, quia nemo censet conuiuium inuitum ad cenam, quāvis permittatur ei vsus cenæ sic, ut possit licite comedere quantum placuerit, esse eiusdem cenæ Dominum: & Religiosi aliorum ordinum dicuntur communiter non habere dominium vllius rei in particulari, cum tamen vsum, multarum huiusmodi rerum habeant, quod mirum esset, si Syluester & Arragon qui oppositam sententiam tuerentur, de Religiosis sui ordinis negarent.

43 Hinc Probatur secunda pars, quia nos expresse profitemur talem; ergo cum sit possibilis debet dici, quod talem habeamus.

Confirmatur, quia non possumus fieri Domini nobis inuitis; ergo cum à nullo recipiamus vllius rei dominium, & nostris bonis omnibus renunciamus, non sumus Domini vllius rei, sed vsum tamen multarum rerum huiusmodi habemus; ergo habemus vsum sine dominio.

Plura ex fundamentis aduersæ sententiæ currunt tantum de vsu irrevocabili, qualis forte non distinguuitur à Dominio, nec est ille, de quo loquitur assertio, aut quam nos Minoritæ profitemur, sed vsus reuocabilis ad nutum Domini ante consumptionem rei; unde non est opus illa proponere.

Obiicit præterea, & sequeretur quod posset aliquis dare pretio vsu reuocabilem pecuniæ verbi gratia, pro aliquo alicui, & postea vendere, seu dare dominium earundem per cuniarum pro precio æquivalenti, & sic posset accipere aliquid ultra sortem, & consequenter vsura esset licita.

Respondet Lessius posse quidem vendi vsum & etiam dominium, sed hoc non posse vendi tanto precio, quāti venderetur, non concessio vsu ipsius alteri.

Hanc responsionem impugnatur Lugo, quia dominium tantum valet post concessum vsum quantum ante valet; ergo potest tanti vendi, si potest vendi vlllo modo.

Contra; quia Lessius negare potest antecedens, nam quamvis absolute cui venderetur dominium esset Dominus; tamen ipsa concessio vsus est impedimentum aliquod non quo absolute impediatur à reuocatione vsus; sed quo moraliter retraheretur à reuocatione vsus; ut certum est posse contingere, & ratione huius posset dominium vendi minoris, quam non concessio vsu: quod paulo infra declarabitur magis.

Respondet Sanchez ad eandem objectionem, posse quidem vendi vsum illum reuocabilem, sed non fieri mutuum, cum non reneatur accipiens vsum reddere pecuniam, si pereat, cum perierit Dominio.

Hoc etiam impugnatur à Lugo, quia concessio vsus reuocabilis non videtur pecuniæ æstimabilis, cum ea non obstante maneat dominium expeditum ad reuocandum, ut patet quia recepto precio potest reuocare vsu & sic nihil dedit pro precio; sed contra quia non est dominium expeditum, nec potest tam facile reuocare, quia ipsa concessio vsus, ut dixi aliquo modo retrahit ab ea reuocanda.

Respondet ipsemet Lugo, negando antecedens, quia nihil daret pro precio. At hoc manifeste apparet falsum, quia dedit vsum, quod est aliquid, & quidem tale, quod ab eo qui illum accepit posset vendi, ut ipsemet Lugo fatetur paulo post.

44 Sed ut absolute respondeam, & confirmetur iam dicta.

Aduertendum cum qui dat alicui vsu pecuniæ reuocabilem exponere se periculo perdendi pecuniam, quamvis retineat dominium, quia, si is cui dedit vsum eius, ea aliter emittit, ut cibum quem comedendo consumit, alter perdit dominium eius, & sane hoc ipsum est precio æstimabile & sine dubio potest vendi tam bene quam ipsa pecunia; sed tamen non debet habere animum determinatum, cum vendit vsum, reuocandi ipsum statim, quia a ias nullum esset periculum; sed debet potius habere animum non reuocandi donec intercedat aliquod tempus, in quo posset alter pecunia uti, & ipse consequenter esse in periculo perdendi pecuniam. Supposito autem quod ita se habeat

si accedat aliquis, à quo velit pro iisdem pecuniis aliquid emere, potest non obstante priori pretio pro usu accepto pecunias vendere, quia non obligabit se ad non retrahendum usum cum vellet, nec alter ab eo hoc emit, sed exposuit se periculo, ut utilitatis per usum acquirendæ, ita perdendi pretij dati si fieret reuocatio, sicut concedens usum exposuit se periculo perdendi pecunias propter pretium illud. Dum tamen vendit pecunias illas alteri, si absolute vendat ita, ut alter non sit in periculo villo perdendi pecunias magis, quam si non fuisset earum usus concessus, potest quantum valent recipere: si vero ita vendat ut alter sit in periculo, vel ex eo, quod ipse velit etiam permittere usum quemadmodum alter permittit, vel ex eo, quod quamuis non velit permittere, non potest tamen impedire statim usum, propter absentiam, verbi gratia, eius qui usum accepit, non potest vendens pecunias tantum eas vendere, quanti alias posset, quia reuera tanti non valent.

Ex qua doctrina facile patet responsio ad obiectionem.

Obiicitur denique ex ratiocinio Ioan. 22. Ad Conditorem & duas sequentes, quibus defendit oppositam nostram ac communis sententiam.

Respondet eum in hac re nihil definiuisse, quia non erat controuersia fidei aut morum, sed iuris Civilis in qua ut ipse determinauit sententiam oppositam ita alij Pontifices determinauerunt nostram.

55. *Quæres* an, in extrema necessitate Minorita habeat dominium rerum necessariorum.

Respondet, quod sic quantum ad hoc quod possit etiam inuito Domino eas conuertere in usum necessarios ad subleuandam extremam necessitatem, siue hoc sit verum dominium siue non, quod spectat ad nomen, quia cum ius naturale obliget ad conseruandam vitam, non censetur renunciare iuri suo ad res ad hoc simpliciter necessarias.

Quæres secundò, an esset Dominus rerum si solus existeret in mundo:

Respondet negative, quia si alij nascerentur deberet dependere ab eorum voluntate in usu rerum, & quia quamuis non deberet, sed posset non recurrendo ad illos rebus illis uti, non tamen quia ille esset Dominus, sed quia alij non essent Domini, unde aliis non faceret iniuriam.

Quæres tertio, an esset Dominus rerum, quæ, quia nullius sunt, qui sciri possit, censentur primo inuenientis, si ipse prius eas inuenierit:

Respondet negative, qui ipse abdicauit se illo iure, posset tamen iis uti, vel quia essent Pontificis, ad quem spectant res nostræ: vel quia nullius essent, si autem non essent Pontificis, deberet eas cedere primo cognoscenti, quod essent nullius, & vendicanti illas sibi eodem iure, quo si ipse met eas prius inueniret, quia inuentio facta à fratre non ponit impedimentum, nisi ratione eius, ut dixi, spectarent ad Pontificem.

Q V Æ S T I O V I I I.

De aliis speciebus, seu partibus potentialibus Iustitiæ.

56. **H**ic breuiter proponam descriptiones aliarum virtutum, quæ per se respiciunt alterum & sunt propriæ species Iustitiæ ut sic, quatenus hæc nihil aliud est quam virtus ut sic per se respiciens alterum; sunt vero partes potentiales Iustitiæ acceptæ pro virtute, quæ inclinat ad ius suum cuique tribuendum modo supra explicato.

Harum autem prima censetur Religio, nam amicitia naturalis ergo Deum reducitur ad charitatem supernaturalem, quia conuenit cum ipsa in omnibus præter supernaturalitatem.

Religio autem est virtus inclinans ad colendum Deum, & ad eam reducitur Deuotio, oratio, Adoratio: sacrificium, votum, Iuramentum, Adiuratio, & laus, quarum aliqualem notitiam præbent ipsa nomina intelligentibus linguam latinam.

Cæteræ huiusmodi virtutes sunt Pietas, qua colimus

parentes, cognatos, & patriam; *Observantia*, qua honoramus in dignitate constitutos; *Obedientia*, qua superiorum mandata exequimur; *Veritas*, qua significamus res esse, ut ipsi putamus; *Gratitudo*, qua benefactoribus bene afficimur; *Liberalitas*, qua dispensamus bona nostra aliis sine Auaritia aut prodigalitate; *Affabilitas*, qua quis in communi conuersatione comem se & gratum omnibus exhibet, iuxta cuiusmodi conditionem & suam. *Amicitia*, qua aliqui se mutuo diligunt speciali dilectione: sed hæc virtus quid sit vix est qui ignoret, quamuis paucissimi eius perfectionem adipiscantur.

Q V Æ S T I O I X.

De Fortitudine.

57. **F**ortitudinem, quæ est virtus particularis distincta à Iustitia, ac Temperantia, non consistere in corporis robore ac firmitate, quæ flagitiosissimus quisque posset habere, & quæ non acquiritur actibus bonis, sed à naturali constitutione habetur, certum est, quia omnis virtus acquiritur actibus moralibus bonis, ut ex ipsa descriptione patet.

Eam etiam esse mediam inter *Timorem*, quem, ne maior sit quam oportet, temperat, & etiam, cum perfecta est, omnino tollit, quoties aduersatur rationi; & *Audaciam*, quam, ne impellat ad aggeriendam periculam, cum secundum rationem adiri non debent, cohibet, non minus exploratum est ex communi conceptu, quem omnes de natura huius virtutis habent. At, cum avarus timet pecuniarum iacturam, & periculis etiam earum conseruandarum gratia confidentius quandoque se exponit, huncque timorem, ac confidentiam ad mediocritatem redigere liberalitati conueniat: sicut Temperantiæ est cohibere timorem nimium ac audaciam, quæ circa voluptates versantur, aut fatendum est Fortitudinem non esse particularem virtutem à cæteris distinctam, aut assignanda est ipsi materiam, et morque ac audacia particularis, quam respiciat.

Quamuis autem quicumque ex virtute cum aliqua præsentim difficultate agit, fortiter agere dicatur: & fortius qui se, (reducendo se non obstantibus quibuscumque difficultatibus ad conformitatem cum ratione) quam qui fortissima vincit inania, ut dicitur, & propterea in aliquo sensu quælibet virtus fortitudo dici possit, ac quandoque soleat; quoniam tamen communiter virtus quædam particularis, à cæteris distincta, hoc nomine appellatur, & de ea hic agi soleat, conandum propterea est eius naturam declarare.

58. *Itaque existimo fortitudinem* respicere mala, quæ adueniunt vel ea ferendo, vel propulsando, cum secundum rectam rationem bonum est illa ferre aut propulsare ob bonitatem, quæ ex parte obiecti apparet esse in hoc ipso modo. præcise: & quia ab iis ferendis æquanimiter, nihil magis reuocat per se quam timor, & ad ea propulsanda, cum, aut eo modo, quo possent honestè propulsari, nihil magis se impellit quam audacia, fortitudo quæ est virtus particularis mediat inter hæc extrema vitia, cohibendo aut extinguendo utrumque.

Unde fortitudo hæc describi potest esse habitus inclinans ad ferenda & propulsanda mala, præsertim grauiora, quæ accidere possunt propter honestatem, quæ in iis ferendis aut propulsandis apparet ex natura sua, & non quatenus perperissio aut propulsatio eorum est medium ad aliquod aliud bonum.

Et hinc patet, si quis velit ferre mala huiusmodi ob pietatem erga Patriam aut ob obedientiam, aut ob charitatem præcise, eum non exercere actum fortitudinis formaliter, sed tantum materialiter, sicut nec qui temperate viueret ob avaritiam, viueret temperate formaliter, sed tantum materialiter. Si vero quis ferret mala, verbi gratia, mortem, non solum ob amorem Dei, sed etiam ob honestatem, quæ est in perpetiendi morte, exerceret actum charitatis & fortitudinis. Quod si loquamur de perpersione malorum, quæ fit à parte sentitiua, illa ex se est indifferens ut sit vitiosa vel virtuosa, quia est indifferens ut imperetur

Quid est Religio & virtutes ad eam reducuntur.

Quid est Fortitudo.

Quæ mala respiciunt fortitudo.